

El patrimoni de les paraules

BOADA, Martí.
Llegendes del Montseny,
Carles Vallès, editor.
Figueres, 1992.

Amb aquest recull de «Llegendes del Montseny», en Martí Boada ens posa als dits, en forma d'aplec de contalles i llegendes, una d'aquestes claus indispensables d'interpretació d'un país, d'un territori, en aquest cas del Montseny, que tant són d'agrair per als que ens obstem a estudiar-ne d'altres de molt més ingrates i sovint ignorem aquestes més plaents.

Les meves, ho he de confessar, són les de la cultura material, tal com es troba expressada en les col·leccions d'un museu. El meu univers quotidià està poblat d'objectes que foren d'ús corrent, fets trenant i cosint fibres vegetals, repicant i donant forma als metalls, modelant i coent l'argila... Les mans, el gest... i també la paraula —però la paraula concisa i despallada d'adjectius i d'adverbis que expressa una instrucció o una ordre— romanen incorporades en aquest patrimoni. Per

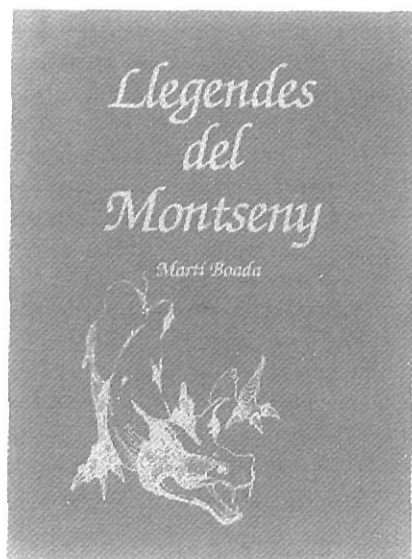
això, si els interroguem amb paciència, aquests objectes —es tracti d'una arada o d'un anell de prometatge, d'una disfressa de carnaval o d'un vestit de batejar— ens expliquen i ens ajuden a interpretar un munt de fenòmens i de fets. La forma i les dimensions de la rella i del dental de l'arada ens poden parlar de la mena de terra que van treballar i els conreus que s'hi feien. L'anell de prometatge d'uns costums i unes regles de parentiu potser encara vigents en l'actualitat però molt més vives quan aquell anell fou donat en penyora d'un compromís. Una disfressa d'un calendari festiu i d'unes festes basades en la transgressió de l'ordre establert (i avui acuradament preparades cada any, per l'autoritat civil de cada lloc), el vestit de batejar d'un ritus de pas de caràcter religiós que —com tants altres de caràcter semblant (comunions, casaments)— es mantenen malgrat la secularització de la societat actual.

Però hi ha un altre patrimoni el suport del qual no són els objectes sinó les paraules, siguin parlades o escrites, del qual també podem aprendre moltes coses de la comunitat o del poble que l'ha produït encara que no siguin dites explícitament. Les llegendes i contalles, sense fer-ho explícitament, ens ajuden a conèixer el comportament social i l'ètica personal dominants a la societat que les ha produïdes, recorden als distrets les lleis de la natura, la seqüència anual dels conreus i collites o el calendari festiu; fixen els símbols d'identitat. Tot com aquell que no vol... com passant de puntetes.

Així ho veiem llegint el recull d'en Martí Boada. Llegendes com «La mort del Cap d'Estopes», «El diable del Montseny» o les dedicades al castell de Montsoriu, fins i tot la dedicada a en Joan de Serrallonga, ens mostren com el Montseny i els seus homes tenen un lloc a la

història de Catalunya, potser no un lloc central ni poblat de personatges capdavanters ni victoriosos, alguns ni tan sols gaire modèlics, però sí el d'un territori que ha participat de les glòries i desfetes del país sencer. Al costat d'aquestes, llegendes com «L'hereu de Figueroles», «El gatàs negre» o algunes de les contalles, ajuden a endevinar les pautes socials i jeràrquiques a l'entorn del teixit familiar i social a la societat tradicional del Montseny unes pautes que no podien transgredir-se impunement sense fer-se mereixedor de càstig. Un altre grup de llegendes, encapçalades per «Les encantades de la nit de Sant Joan», ens parlen de tresors amagats i, en definitiva, de la importància social de la riquesa i dels diners. Altres, possiblement d'origens molt remots, ens parlen de símbols solars («La dama roja del castell», «La nit de Sant Joan») o de ritus sacrificials de primavera («La festa del vern»).

La meva preferida, però, és «La dona d'aigua de Gualba», tan plena de suggeriments. Una llegenda que, tot i que està situada en uns topants ben precisos de la geografia del Montseny, és, de fet, una llegenda universal que ens parla de la relació sempre complexa i rica entre homes i dones. Una mena d'homenatge subtil a aquelles dones d'aigua —dones, en definitiva— que, sense deixar de ser encantadores d'homes, han estat també seny ordenador del bon govern de les cases o també arrel de la ruïna d'aquestes quan no ha estat justament valorat el seu paper.

Maria Dolors Llopart